

# **Βιοηθικά προβλήματα στις επιστήμες της ζωής**

Πλακιάς Ρεθύμνου

Παρασκευή, 25- Κυριακή, 27 Σεπτεμβρίου 2009

## **ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ – ABSTRACTS**

**Φίλιππος Βασιλόγιαννης**

### **ΤΟ ΑΝΕΠΙΤΡΕΠΤΟ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ**

#### **Περίληψη**

*Είναι άραγε τα βασανιστήρια ηθικώς ανεπίτρεπτα;*

Η θέση του ερωτήματος – θα υποστήριζε κανείς – καθώς και οποιαδήποτε απόπειρα απαντήσεώς του, αποτελεί από μόνη της μια ηθικά ανεπίτρεπτη φιλοδοξία· είναι η ίδια βαθιά ανήθικη και αποτρόπαιη. Τα βασανιστήρια είναι ένα αδιανόητο θέμα. Στα βασανιστήρια ταιριάζει η σιωπή.

Οι ηθικές ενοράσεις μας για το ανεπίτρεπτο και την ιδιαίτερη απαξία των βασανιστηρίων είναι πράγματι ισχυρές – ίσως οι ισχυρότερες από όσες τυχαίνει να διαθέτει οποιοσδήποτε συνάνθρωπός μας. Όμως – διερωτώνται πολλοί, ιδίως μετά την 11.9.2001 – *γιατί* να μη υποβάλλουμε σε βασανιστήρια έναν τρομοκράτη, αν είναι να μας αποκαλύψει πού έχει εγκαταστήσει τη βόμβα που, αν εκραγεί, θα αφανίσει μιάν ολόκληρη πόλη και θα φονεύσει εκατομμύρια ανθρώπων; Και αυτή η ενόρασή μας για το υπό προϋποθέσεις επιτρεπτό των βασανιστηρίων είναι αρκούντως εύλογη, ώστε υπονομεύει τουλάχιστον την άποψη ότι η ηθική απαγόρευση των βασανιστηρίων είναι απόλυτη και δεν είναι επιδέχεται εξαιρέσεις.

Η απαγόρευση των βασανιστηρίων, άραγε, απλώς ιδρύει *prima facie* καθήκοντα, τα οποία συγκρούονται με άλλα καθήκοντα (π. χ. το καθήκον διασώσεως της ζωής ή πολυάριθμων ζώων), η δε διευθέτηση της σύγκρουσής τους είναι ζήτημα κρίσης (και όχι γνώσης); Αν δεν έχουμε πει την τελευταία λέξη στο ζήτημα, ή αν η ηθική έχει πράγματι την τελευταία λέξη, πρέπει να απαντήσουμε άμεσα στο πρότερο ερώτημα: *σε τί έγκειται η απαξία των βασανιστηρίων;*

## **Ελευθέριος Ζούρος**

### **Εξελικτικά παίγνια: διασκεδαστικά, αν μη τι άλλο**

#### **Περίληψη**

Θα γίνει σύντομη αναφορά στις στρατηγικές της μεγιστοποίησης και της βελτιστοποίησης, καθώς και στην έννοια της εξελικτικά σταθερής στρατηγικής. Θα γίνει η διάκριση μεταξύ παιγνίων μηδενικού και μη μηδενικού αθροίσματος. Η ανάλυση δυο γνωστών παιγνίων της δεύτερης κατηγορίας, το δίλημμα του φυλακισμένου και το γεράκι/περιστέρι, θα δείξει ότι το κοινωνικό όφελος μπορεί να επιτευχθεί μέσω της εξυπηρέτησης του ατομικού οφέλους.

## **E.Zouros**

### **Evolutionary Games: Exciting to say the least**

#### **Abstract**

The concepts of maximization and optimization in evolutionary biology will be briefly mentioned and contrasted with the concept of evolutionarily stable strategies. The distinction between "zero sum" and "nonzero sum" evolutionary games will be highlighted and, then, two well known games of the latter type will be presented. These will be the prisoner's dilemma and the hawk/dove games. The analysis of these games will show that the individual may serve the society's best interests by serving his/her own interests.

**Antoine Harfouche**

**Agricultural Biotechnology:  
Capitalizing on R&D with Intellectual Property Protection**

**Abstract**

The safe and appropriate use of biotechnology helps meet agricultural challenges and consumer needs of the 21st century. Abiotic stresses such as drought and salinity are major causes of dramatic crop losses throughout many regions of the world. Hence, developing stress-tolerant crops is becoming increasingly important as we attempt to meet society's growing demand for food, feed, fiber, and fuel. To respond to these challenges and capitalize on this growing market, a biotechnological approach is appropriate.

This seminar will emphasize genetic engineering approaches for developing plant varieties that can tolerate drought and salinity stresses. I will briefly elucidate the molecular mechanisms of abiotic stress tolerance and approaches to improving stress tolerance of classical cash crops as well as of a woody plant *Populus*, ideal for bioenergy production. From there, I will briefly describe the safety and regulatory issues, and the international comparison of public acceptance and perception of agricultural biotechnology. The precautionary principle will be presented. I will conclude by discussing how best to safeguard biotechnological discoveries and developments in order to bring them to markets around the world and maximize profits.

**Αγγελική Κερασίδου**

**Ηθική στη εποχή της 'Νέας βιο-Δημιουργίας'  
Τα ηθικά ερωτήματα της Συνθετικής Βιολογίας**

**Περίληψη**

Συνθετική βιολογία είναι η επιστήμη που ως στόχο έχει τη δημιουργία νέων βιολογικών συστημάτων και ζωντανών οργανισμών χρησιμοποιώντας μεθόδους της μηχανικής βιολογίας (bioengineering). Οι επιστήμονες πιστεύουν πως η συνθετική βιολογία αποτελεί έναν πρωτοπόρο και ιδιαίτερα αποτελεσματικό τρόπο να επεκτείνουμε τις γνώσεις μας στους τομείς της βιολογίας και ιατρικής, καθώς επίσης να βρούμε πρακτικές λύσεις σε σύγχρονα και ιδιαίτερα πιεστικά ζητήματα όπως η μειωμένη παγκόσμια διαθεσιμότητα φαρμάκων, η μείωση των καύσιμων ενεργειακών πόρων και

η μόλυνση του περιβάλλοντος. Είναι πολλοί, όμως, αυτοί που προβληματίζονται και ανησυχούν για τις σοβαρές κοινωνικές, ηθικές και οικολογικές ανατροπές που μπορεί να επιφέρει η εφαρμογή της συνθετικής βιολογίας, και θεωρούν πως οι κίνδυνοι υπερβαίνουν κατά πολύ τα πιθανά οφέλη. Η εισήγηση αυτή θα προσφέρει μια ανασκόπηση της τρέχουσας κατάστασης στον τομέα της συνθετικής βιολογίας, θα παρουσιάσει τα πιθανά οφέλη και τους κινδύνους δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στα ηθικά και φιλοσοφικά ερωτήματα που προκύπτουν.

## **Ethics in the time of 'New bio-Creation' Ethical Issues in Synthetic Biology**

### **Abstract**

Synthetic biology is the deliberate design of biological systems and living organisms using engineering principles. Synthetic Biology is hailed by scientists as an innovative and potentially highly effective way to further our scientific knowledge in biology and medicine and also to solve urgent practical problems, such as drug shortage, fuel shortage and environmental pollution. Yet there are a number of possible social and ethical risks that need to be addressed before synthetic biology becomes a common practice. This paper is going to offer an overview of the current situation in the area of synthetic biology. It will review the problems and benefits that can result from the application of synthetic biology and focus mainly on the ethical and philosophical issues that arise.

### **Λουλούδα Κουρτίδου**

***Ο Θωμάς Ακινάτης, Πρώτο-Δαρβινικές έννοιες στο έργο του και μη-ανθρώπινα ζώα***

### **Περίληψη**

Ο Θωμάς ο Ακινάτης είναι μια σημαντικός, γιατί θεωρούσε τα ανθρώπινα όντα, μέλη μιας ευρύτερης παγκόσμιας κοινότητας. Το ανθρώπινο ον αποτελεί μέρος της φύσης. Για τον Ακινάτη, η ηθική δεν αποτελεί μια τυχαία ή πραγματιστική υπόθεση αλλά ένα ζήτημα που στηρίζεται στην μεταφυσική και στην επιστημολογία. Σε αντίθεση με τους σύγχρονους του φιλοσόφους, ο Ακινάτης σκέφτηκε ότι δε μπορούμε να κατανοήσουμε την φύση μας και τις ζωές μας αν δεν εξετάσουμε τον κόσμο της φύσης και την ζωή των ζώων. Ενσωματώνει πρωτο-δαρβινικά στοιχεία στο οντολογικό και επιστημολογικό επίπεδο και τονίζει την συνέχεια ανάμεσα στους ανθρώπους και σε άλλα ζώα. Θεωρεί ότι και οι άνθρωποι και

τα ανώτερα ζώα έχουν γνωστική ζωή αισθήσεων, μνήμης, επιθυμιών και σκέψεων, που κάνουν αυτά τα όντα ποιοτικά διαφορετικά από κατώτερες μορφές ζωής.

## **Thomas Aquinas. Proto-darwinian concepts in his work and no-human animals**

### **Abstract**

Thomas Aquinas understands human beings as members of the wider universal community. The human being is part of the world of nature. For Aquinas, ethics is not an arbitrary or pragmatic issue but one firmly grounded in metaphysics and epistemology. Contrary to his fellow philosophers, Aquinas thought that we cannot understand our nature and our lives if we do not study the world of nature and animal life. He incorporates proto Darwinian elements on the ontological and epistemological level and emphasizes the continuity between humans and other animals. He holds that both human beings and the higher animals possess a cognitive life of sensations, memories, desires and thoughts that makes these beings qualitatively different from lower life forms.

### **Κίτσος Λούης**

#### **Περίληψη**

Μετά από δύο καναλικές προσεγγίσεις στη βιοηθική και μία δραματική και ανεπανάληπτη ματιά στον θάνατο, η Louis talks παρουσιάζει μία διαφορετική άποψη βιοηθικών θεμάτων, αρχίζοντας και τελειώνοντας με Ruccini ή, με άλλα λόγια, από την Πέλη τα ζώα έρχομαι και στην κορφή κανέλλα: σκυλιά, φαγιά, τραγουδιστές και δολοφόνοι.

### **Λεωνίδας Λουλούδης**

## **ΠΡΟΣΛΗΨΕΙΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: Η ΕΡΩΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΚΟΠΙΑ, ΕΝ ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΙ, ΤΗΣ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ**

#### **Περίληψη**

Μια διερεύνηση του καθεστώτος σχεδιασμού και εφαρμογής της παρεχόμενης περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα από τη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια βαθμίδα της δημόσιας εκπαίδευσης αποδεικνύει την ύπαρξη προβλημάτων τόσο σε διοικητικό όσο και σε γνωσιολογικό επίπεδο. Εστιάζοντας, κυρίως, στο πως, στο πλαίσιο αυτής

της εκπαίδευσης, θεμελιώνεται η σχέση του ανθρώπου με το φυσικό και κοινωνικό του περιβάλλον διαπιστώνεται ότι, καθώς η πρόσληψη του περιβαλλοντικού ζητήματος συγχέεται με το θεωρητικό πρόγραμμα της Οικολογίας ως θετικής επιστήμης, κυριαρχούν οι ανθρωποκεντρικές αντιλήψεις προωθώντας και όχι αποτρέποντας ένα διάχυτο κοινωνικά, στο όνομα του περιβάλλοντος, «περιβαλλοντικό αναλφαβητισμό». Μια άλλη συνέπεια αυτού του ψευδοεπιστημονικού ανθρωποκεντρισμού είναι η τρώση του διπλού δεσμού μεταξύ επιστήμης και δημοκρατίας μέσω της παγίωσης και αναπαραγωγής εννοιολογικών στερεοτύπων στην περιγραφή των ανθρωπογενών επιπτώσεων στο φυσικό περιβάλλον. Η ερώτηση, από τη σκοπιά της βιοηθικής, της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης θα μπορούσε να συμβάλει στην προγραμματική διόρθωση της τελευταίας προς όφελος της ευαισθησίας των νέων ανθρώπων απέναντι στη οξυμένη κρίση του περιβάλλοντος αλλά και του δημοκρατικού θεσμού.

## **PERCEPTIONS OF THE ENVIRONMENTAL QUESTION IN GREECE: ENVIRONMENTAL EDUCATION FROM THE PERSPECTIVE OF BIOETHICS**

### **Abstract**

An examination of the planning-and-implementation regime of environmental education in Greece as provided in primary and secondary (public) education, attests to the existence of problems both at the administrative level and at the level of knowledge and information. Focus on the manner in which the relationship between humans and their natural-and-social environment is founded in such an educational framework, leads to the following assessment: because understandings of the environmental question are confused with the theoretical agenda of ecology as a natural science, anthropocentric perceptions become dominant, thus promoting, instead of preventing, a socially diffuse “environmental illiteracy”, in the name of the environment. The above pseudo-scientific anthropocentrism has another consequence, which is to render vulnerable the double bind between science and democracy, by means of consolidating and reproducing conceptual stereotypes in narrating the anthropogenic effects in the natural environment. The issue of environmental education from the perspective of bioethics could contribute to a programmatic adjustment of environmental education, to the benefit of an increased sensitization of youth vis-à-vis the acute crises in both the environment and democratic institutions.

## Γιώργος Λέκκας

**Ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή και συγγένεια στο ελληνικό δίκαιο:**

**Καθιέρωση της «κοινωνικοσυναισθηματικής συγγένειας» ή της τεκνοποιίας χωρίς συγγένεια;**

### Περίληψη

Δύο παραδείγματα από την ελληνική νομολογία:

Πρώτο παράδειγμα: **Τεκνοποιία χωρίς πατρότητα.** ΕφΑθ 2171/2002, ΟΛΑΠ 14/2004. Η εφεσίβλητη δεν μπορούσε να τεκνοποιήσει φυσιολογικά και αποφάσισε να τεκνοποιήσει με τεχνητή γονιμοποίηση. Προς τούτο μετέβη στο Ιατρικό Κέντρο που διηύθυνε ο εκκαλών γυναικολόγος. Στην αρχή η σχέση τους ήταν σχέση ιατρού προς ασθενή. Στη συνέχεια όμως δημιουργήθηκε μεταξύ τους ερωτική σχέση και συμβίωναν ως ζεύγος, παράλληλα προς την σχέση τους ιατρού προς ασθενή. Τελικώς, επιτεύχθηκε η εξωσωματική γονιμοποίηση με σπέρμα ξένο προς τον εκκαλούντα και η εφεσίβλητη γέννησε τέκνο μη καταγόμενο βιολογικά από τον εκκαλούντα. Ο εκκαλών, έναντι του οποίου στράφηκε δικαστικά η εφεσίβλητη για την αναγνώριση της πατρότητας του τέκνου της, αρνήθηκε την πατρότητα διότι δεν είχε τη *βούληση απόκτησης του τέκνου* με ετερόλογη ως προς αυτόν τεχνητή γονιμοποίηση. Το ΕφΑθ και η ΟΛΑΠ δικαίωσαν τον εκκαλούντα. Το τέκνο γεννήθηκε χωρίς πατρότητα.

Δεύτερο παράδειγμα: **Τεκνοποιία χωρίς μητρότητα.** ΜΠΑθ 2827/2008. Η μεταφορά στο σώμα άλλης γυναίκας γονιμοποιημένων ωαρίων, ξένων προς την ίδια, και η κυοφορία από αυτήν επιτρέπεται με δικαστική άδεια. Η δικαστική άδεια παρέχεται ύστερα από αίτηση της γυναίκας που επιθυμεί να αποκτήσει τέκνο. Στην περίπτωση αυτή, μητέρα του τέκνου τεκμαίρεται η γυναίκα στην οποία δόθηκε η δικαστική άδεια, η οποία επικυρώνει τη *βούληση* της γυναίκας αυτής να αποκτήσει τέκνο που θα κυοφορηθεί από άλλη γυναίκα. Στην κριθείσα περίπτωση ο αιτών ήταν άγαμος άνδρας, ο οποίος επιθυμούσε να αποκτήσει τέκνο, πλην όμως βρισκόταν σε αδυναμία τεκνοποίησης με φυσικό τρόπο. Συμφώνησε λοιπόν με τρίτη γυναίκα, με την οποία δεν συνδεόταν με οποιαδήποτε σχέση και η οποία δεν επιθυμούσε να αποκτήσει τέκνο, να κυοφορήσει αυτή, ως παρένθετη μητέρα, με ξένα ως προς την ίδια γονιμοποιημένα ωάρια, το τέκνο που ο ίδιος επιθυμούσε να αποκτήσει και ζήτησε να του χορηγηθεί δικαστική άδεια ώστε να υποβοηθηθεί ιατρικά προκειμένου να αποκτήσει τέκνο με τη μέθοδο της παρένθετης μητρότητας. Η *βούληση* του μόνου και άγαμου άνδρα να αποκτήσει το τέκνο επικυρώθηκε από το δικαστήριο και αποτελεί τον θεμελιωτικό της πατρότητας λόγο. Το τέκνο πάντως γεννήθηκε

χωρίς μητρότητα: *Βούληση απόκτησης του τέκνου* δεν έχει ούτε η παρένθετη μητέρα ούτε η δότρια των ωαρίων.

**...και ένα ερώτημα.**

Η «κοινωνικοσυναισθηματική συγγένεια» ως υπόβαθρο της πατρότητας και της μητρότητας θεμελιώνεται στη *βούληση απόκτησης του τέκνου*. Μήπως η έλλειψη του *κοινωνικοσυναισθηματικού* υποβάθρου, δηλαδή η *έλλειψη του βουλευτικού στοιχείου απόκτησης του τέκνου*, πρέπει να αναδεικνύει τη βιολογική καταγωγή ως *ultimum refugium* για τη θεμελίωση της συγγένειας, ακόμα και έναντι του τρίτου δότη του γεννητικού υλικού.

## **Βαγγέλης Μάλλιος**

**Έκθεση “Bodies”: ελευθερία τέχνης και σεβασμός του νεκρού**

### **Περίληψη**

Η έκθεση *Bodies* που παρουσιάστηκε στην Αθήνα δεν είναι μια συνηθισμένη καλλιτεχνική έκθεση. Αντιθέτως, είναι μια έκθεση η οποία προκάλεσε δριμεία κριτική και έντονο προβληματισμό τόσο για το ζήτημα της προέλευσης των σωμάτων όσο και για ζητήματα σχετικά με τα όρια της τέχνης και της εμπορευματοποίησης του ανθρωπίνου σώματος. Υπάρχει όριο στην τέχνη; Και αν ναι, ποιο είναι αυτό; Για ποιο λόγο (πρέπει να) σεβόμαστε το νεκρό; Εντέλει, θίγει η έκθεση *Bodies* την αξία του ανθρώπου και τον οφειλόμενο σεβασμό στο ανθρώπινο νεκρό σώμα;

## **Δήμητρα Μαυρίδου**

**Ηθικά Ζώα: Παρατηρήσεις σχετικά με το διάλογο της φιλοσόφου Christine Korsgaard με τον ηθολόγο Frans de Waal**

### **Περίληψη**

Η θεωρία της εξέλιξης, τα άλματα της επιστήμης και η ανάπτυξη της μοριακής βιολογίας δίνουν σήμερα έρεισμα για θεωρίες που έρχονται να αναγάγουν την ανθρώπινη συμπεριφορά στο γονιδίωμα και στη νευροφυσιολογία. Έτσι φαίνεται καταρχήν να κλονίζεται η αυτονομία της ηθικής, σε δύο επίπεδα: στο επίπεδο της αυτονομίας του ηθικού επιχειρήματος, σύμφωνα με το οποίο οι ηθικοί λόγοι μπορούν να δικαιολογηθούν ή να απορριφθούν μόνον βάσει άλλων ηθικών λόγων, όσο



και στο επίπεδο της «αυτονομίας» ως συγκροτητικού στοιχείου της ηθικής πράξης.

Ένα από τα στοιχεία του επαπειλούμενου «κλωνισμού» αυτού είναι η “εξομοίωση” του ανθρώπου, ως ηθικού δρώντα, με τα υπόλοιπα ζώα. Για όσους κλίνουν προς αυτήν την “εξομοίωση”, μέσω της αναγωγής της ηθικής στη βιολογία, φαίνεται να εξαλείφονται ταυτόχρονα τρία χάσματα: Το χάσμα μεταξύ «είναι» και «δέοντος», το χάσμα μεταξύ «γενετικής εξήγησης» και «δικαιολόγησης» και το χάσμα μεταξύ ανθρώπινων και μη ανθρώπινων όντων.

Με αφορμή τον διάλογο της φιλοσόφου Christine Korsgaard με τον ηθολόγο Frans De Waal, στο συλλογικό τόμο *Primates and Philosophers, How morality evolved*, θα διερευνηθεί ο συσχετισμός των τριών αυτών χασμάτων, θα διαφανεί ότι είναι αλληλένδετα μεταξύ τους και ότι, όσον αφορά στο πεδίο της ηθικής, ταυτίζονται και είναι μη εξαλείψιμα. Εάν διαφανεί αυτό, τότε θα διαφανεί ότι η ηθική δεν μπορεί να αναχθεί στη βιολογία.

## **Παρασκευή Μουτσάκη**

### **Η προβολή των γενετικά τροποποιημένων τροφών και καλλιεργειών από τα έντυπα μέσα ενημέρωσης**

#### **Περίληψη**

Στην παρούσα εργασία εξετάζεται το γενικό ερώτημα τού πως αντιμετωπίζεται το θέμα των γενετικά τροποποιημένων τροφών και καλλιεργειών από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τα κυρίαρχα πλαίσια μέσα στα οποία κινούνται οι ιστορίες που περιγράφουν. Το κύριο πραγματολογικό υλικό προέρχεται από τα ένθετα ημερήσιων εφημερίδων μεγάλης κυκλοφορίας. Τα συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν εστιάζουν στην μεταβολή του ενδιαφέροντος των άρθρων των ένθετων των εφημερίδων Το Βήμα, Ελευθεροτυπία, Η Καθημερινή και Η Αυγή, γύρω από το εξεταζόμενο ζήτημα, κατά το χρονικό διάστημα Ιανουάριος 2003- Μάιος 2009. Το ενδιαφέρον αυτό μετρήθηκε βάση της χρήσης συγκεκριμένων ομάδων λέξεων, οι οποίες αντιπροσωπεύουν διαφορετικές πτυχές του θέματος. Η μέθοδος ανάλυσης η οποία υιοθετήθηκε είναι αυτή της ανάλυσης περιεχομένου ποιοτικών δεδομένων, όπου τα «ποιοτικά δεδομένα» αποτελούνταν από άρθρα και το «περιεχόμενο» αναλύθηκε κωδικοποιώντας τα άρθρα στις λέξεις που τα απαρτίζουν και σχετίζονται με το θέμα των γενετικά τροποποιημένων. Προκειμένου να επιτευχθεί το παραπάνω, εφαρμόσθηκε η μεθοδολογία της ανοικτής και της αξονικής κωδικοποίησης

και η περαιτέρω χρήση του λογισμικού πακέτου NVivo 7, ειδικού για την ανάλυση κειμένων. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης δείχνουν ότι (1) το ενδιαφέρον του τύπου και η ενασχόληση του με το θέμα των γενετικά τροποποιημένων εμφανίζει περιοδικότητα, (2) το θέμα απασχόλησε τον τύπο κυρίως κατά τα έτη 2003 και 2008 και (3) διαφορετικά έντυπα προσδίδουν μέγιστη προσοχή στις πτυχές του θέματος που σχετίζονται κυρίως με την επιστήμη και περιβάλλον και την υγεία και ασφάλεια, σε διαφορετικά έτη.

## **Newspaper coverage of the genetically modified (GM) foods and crops issue.**

### **Abstract**

The present study negotiates the general question of how the genetically modified food and crops issue is treated by the mass media and the dominant frames of the stories they recount. The material analyzed, originated from supplements of high circulation Greek newspapers. Specific questions were addressed, focusing on the interest and attention articles in the supplements of the national Greek newspapers Vima, Eleferotypia, Kathimerini and Avgi show towards GM food and crops during the years 2003-2009. The changes in the demonstrated attention were estimated based on the use of specific group of words, representing different aspects of the issue. The analysis method adopted was content analysis of qualitative data, where “qualitative data” consisted of articles and “content” was analyzed using words present in the articles and related to the GM issue. Analysis was performed with open and axial coding processes. Visualization of the results was achieved by using the NVivo 7 program. The results suggested that (1) the interest on the GM food and crops issue had periodic occurrence, (2) the GM issue attracted the attention of the Greek newspapers mainly in the years 2003 and 2008 and (3) the attention was greater on the science-environment and the health-safety aspects.

### **Μυρτώ Δραγώνα Μονάχου**

### **Η κοσμική βιοηθική του H.T. Engelhardt Jr. και η αυτονομία ως έγκριση**

#### **Περίληψη**

Στην ανακοίνωση αυτή επιχειρώ μια πρώτη σύντομη παρουσίαση της κοσμικής (secular) βιοηθικής του H. T. Engelhardt, φιλοσόφου γιατρού και θεολόγου, και της αρχής του της «έγκρισης» (permission) ως υπο-

κατάστατου της κλασικής βιοηθικής «αρχής της αυτονομίας» , όπως κυρίως καθιερώθηκε στη δεύτερη έκδοση του βιβλίου του The Foundations of Bioethics (1996). Αφετηρία της προβληματικής μου υπήρξε η κριτική του της «Οικουμενικής Διακήρυξης για τη Βιοηθική και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα» της UNESCO η οποία, πιστεύω, είναι απόλυτα σύμφωνη με το πνεύμα της κοσμικής βιοηθικής του. Επρόκειτο πράγματι για μια διαδικαστική βιοηθική ηθικά ξένων οι οποίοι με βάση την αρχή της έγκρισης, με πνεύμα ανεκτικότητας και σεβασμό των θέσεων των άλλων προσπάθησαν και επέτυχαν να φθάσουν σε συμφωνία πάνω σε βασικές ηθικές αρχές, ρυθμιστικές της φροντίδας για την υγεία. Η διαδικαστική κοσμική βιοηθική, αναπόφευκτη σήμερα λόγω του πολυφωνικού φιλοσοφικού στοχασμού και την παγκόσμιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, οπωσδήποτε δεν είναι μια ουσιώδης βιοηθική, όπως η χριστιανική βιοηθική που αντιπροσωπεύει τον Engelhardt προσωπικά, όπως φαίνεται από το βιβλίο του Θεμέλια της χριστιανικής βιοηθικής.

**Myrto Dragona-Monachou**

**H. T. Engelhardt's secular bioethics and autonomy as permission.**

**Abstract**

In this paper I discuss, succinctly, H.T. Engelhardt's secular bioethics and his "principle of permission" as a substitute for the classical bioethical "principle of autonomy", presented in the second edition of his book The Foundations of Bioethics (1996). Engelhardt, a philosopher, medical doctor and theologian, is a prolific writer and it was his criticism of the "Universal Declaration on Bioethics and Human Rights" that induced me to occupy myself longer with his multidimensional work. I believe that the whole procedure of the Declaration is an example of how moral strangers can meet peacefully and reach a consensus that allows a procedural, secular bioethics, though not a content-full one, on the basis of the principle of permission. In fact, due to the current philosophical pluralism, the global multicultural society can hope no more than a justification of a secular morality on the basis of the agreement of individuals sharing a common, but not necessarily a substantive, morality. This book does not represent Engelhardt's own substantive morality as presented in his book The Foundations of Christian Bioethics (2000).

**Αλεξάνδρα Ντρουμπογιάννη**

## ***Βιοηθικές και κοινωνιολογικές διαστάσεις της προεμφυτευτικής γενετικής διάγνωσης***

### **Περίληψη**

Η Προεμφυτευτική Γενετική Διάγνωση( ΠΓΔ ) ή (Preimplantation Genetic Diagnosis- PGD) είναι μια τεχνική για το γενετικό έλεγχο εμβρύων για σοβαρές γενετικές καταστάσεις, πριν από τη μεταφορά τους στη μήτρα η οποία πραγματοποιείται σε συνδυασμό με την υποβοηθούμενη αναπαραγωγή (IVF) .Η ΠΓΔ εγείρει βιοηθικό προβληματισμό όταν χρησιμοποιείται σε αμφιλεγόμενες περιπτώσεις κατάχρησης της επιστημονικής γνώσης ή χρήσης για μη ιατρικούς σκοπούς (κοινωνικούς ή πολιτισμικούς) . Κυριαρχούν η επιφύλαξη και ο φόβος για τον αναγωγισμό ,για το γενετικό ντετερμινισμό, για την τάση «γενετικοποίησης» της ασθένειας ,για το ευγονικό προφίλ της ΠΓΔ και τον στρεβλό τρόπο προβολής της από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Η επιστημονική δραστηριότητα αποτελεί κοινωνική δραστηριότητα και υπάρχουν ισχυροί πολιτισμικοί, οικονομικοί και πολιτικοί λόγοι για τους οποίους η επιστημονική έρευνα στην ΠΓΔ παίρνει συγκεκριμένη κατεύθυνση. Η νέα γενετική εξειδικεύτηκε ιδιαίτερα σε ζητήματα ιατρικής σημασίας για τον άνθρωπο και συχνά οι ευθύνες της κοινωνίας μειώνονται και αυξάνεται η τάση να μετατοπίζονται τα αίτια στο γονότυπο των ατόμων. Η υποψία της ευγονικής συχνά οδηγεί σε διαχωρισμό των επιστημόνων από το κοινωνικό σώμα. Μέσα στο σύνθετο αυτό ηθικό και κοινωνικό τοπίο ζητήματα σχετικά με τις κοινωνιολογικές διαστάσεις της μεθόδου, τη στρεβλή στερεοτυποποίηση της μεθόδου από τα ΜΜΕ ,την αυτοαντίληψη και την αυτοθεώρηση των επιστημόνων της ΠΓΔ, τις ενδοπροσωπικές συγκρούσεις κοινωνικής ταυτότητας και ρόλων των επιστημόνων, τη θεσμική κοινωνικά αναγνωρισμένη υποστήριξη είναι απαραίτητο να διερευνηθούν και η εφαρμογή της«μεθοδολογικής συμμετρίας» στην κοινωνιολογική έρευνα θα βοηθήσει να αντιληφθούμε τις κοινωνικές πρακτικές που επηρεάζουν την παραγωγή της επιστημονικής γνώσης στην ΠΓΔ.

### ***Bioethical and Sociological Dimensions of Pre-implantation Genetic Diagnosis***

#### **ABSTRACT**

Preimplantation Genetic Diagnosis (PGD) is a procedure for testing the genetic makeup of a very early embryo created through in vitro

fertilization (IVF), before it is implanted into the womb of the woman who will carry it to term. PGD and its applications put bioethical dilemmas when it has been used in ambiguous situations such as the cases of the abuse of the scientific knowledge or for non medical reasons. There are bioethical concerns raised about PGD relate to reductionism, genetic determinism, and the associated process of geneticization, eugenics, and the distorted promotion by the media. Scientific activity is a social activity and there are strong cultural, economical and political reasons that turn the scientific research of PGD in a certain direction. New genetics is specialized in medical issues and often society's responsibilities are attributed to the genotype. The suspicion of eugenics segregate scientists from the society. In that complicate moral landscape it is necessary to investigate issues about the sociological dimensions of PGD, the distorted stereotype presentation by media, the self-conception of the scientists, the self-identity conflicts, the societal institutions, and the symmetrical sociological explanation will illumine the social practices that influence the production of the scientific knowledge in the PGD case.

**Λίνα Παπαδάκη**

**Σεξουαλική αντικειμενοποίηση και η Καντιανή σύλληψη της έγγαμης σχέσης**

**Περίληψη**

Ο Kant υποστηρίζει ότι η άσκηση της σεξουαλικότητας είναι ηθικά αποδεκτή μόνο μέσα στα πλαίσια της έγγαμης μονογαμικής σχέσης. Η Καντιανή σύλληψη του γάμου, όμως, έχει δεχτεί έντονη κριτική από σύγχρονου στοχαστές. Έχει θεωρηθεί ως αντιφατική, παράδοξη και αντιφεμινιστική και στην καλύτερη περίπτωση ως συντηρητική και εντελώς συμβατική. Στο κείμενο αυτό υποστηρίζω ότι η Καντιανή σύλληψη του γάμου μπορεί να αποφύγει τις κατηγορίες αυτές. Ξεκινώ με μια ανάλυση της Καντιανής έννοιας του γάμου, υποστηρίζοντας ότι οφείλουμε να τη διαχωρίσουμε από τις αναχρονιστικές απόψεις του Kant για τα δυο φύλα. Τέλος, αναλύοντας τις ιδέες του Kant για τη φιλία, υποστηρίζω ότι η σεξουαλική πράξη μπορεί να θεωρηθεί ηθικά αποδεκτή μέσα στα πλαίσια μιας ακόμη σχέσης. Μιας σχέσης που έχει τα βασικά χαρακτηριστικά που αποδίδει ο Kant στη λεγόμενη «φιλία του χαρακτήρα» ('friendship of disposition').

**Lina Papadaki**

## **Kant on sexual objectification and marriage**

### **Abstract**

Kant has famously argued that monogamous marriage is the only relationship where sexual use can take place ‘without degrading humanity and breaking the moral laws’. Kantian marriage, however, has been the target of fierce criticisms by contemporary thinkers: it has been regarded as flawed and paradoxical, as being deeply at odds with feminism, and, at best, as plainly uninteresting. In this paper, I argue that Kantian marriage can indeed survive these criticisms. I begin with an analysis of Kantian marriage. Next, I offer a solution to two serious problems it seems to face: that it is paradoxical and objectifying. I then consider some feminist objections to Kant’s conception of marriage, and argue that it can be saved if we disentangle it from Kant’s unacceptable views on gender. Finally, the paper advances the discussion beyond marriage. Drawing on Kant’s conception of friendship, I suggest that he might have overlooked the possibility of sex being morally permissible in yet another relationship; one that has the basic characteristics Kant attributes to ‘friendship of disposition’.

## **Βασιλική Πετούση-Ντούλη**

### **Δικαιική ρύθμιση της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής: Η πρόκληση και η προβληματική της ομοιότητας, της διαφοράς και της ισότητας.**

#### **Περίληψη**

Η ραγδαία ανάπτυξη, οι εφαρμογές και οι συνέπειες βιοτεχνολογικών ανακαλύψεων και η, με αυξανόμενους ρυθμούς, προσφυγή σε τεχνικές και μεθόδους ιατρικής υποβοήθησης της ανθρώπινης αναπαραγωγής (ΙΥΑ) κατέστησαν αναγκαία τη δικαιική ρύθμιση πλήθους σχετικών ζητημάτων. Υπό το πρίσμα της δικαιικής επιταγής για την εφαρμογή της έμφυλης και ευρύτερης κοινωνικής ισότητας στις σχετικές ρυθμίσεις, επανενεργοποιούνται συζητήσεις για την έννοια και το περιεχόμενο της ισότητας, των δικαιωμάτων, της ομοιότητας και της διαφοράς, του φυσικού και του κοινωνικού, του δημόσιου και του ιδιωτικού. Παράλληλα, η κοινωνικο-πολιτική κατανόηση της αναπαραγωγής, της υποβοηθούμενης ειδικότερα, μέσα από τον επαναπροσδιορισμό της μητρότητας, της πατρότητας, της γονεϊκότητας, της οικογένειας, των έμφυλων ταυτοτήτων ενημερώνει συζητήσεις για τη σχέση φύσης-επιστήμης-τεχνολογίας, τη σχέση βιολογίας-ανθρώπινης συμπεριφοράς, επικαιροποιημένης ως σχέση

μεταξύ γενετικής-βιολογίας και συμπεριφοράς, τον ορισμό του 'φυσιολογικού' και του 'παρεκκλίνοντος.' Τόσο η πραγμάτευση των παραπάνω εννοιών όσο και το περιεχόμενο των σχετικών, απαραίτητα ισονομικών ρυθμίσεων, είναι ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για τη βιοηθική καθώς αναφέρονται—μεταξύ άλλων— στην ερμηνεία της ομοιότητας και της διαφοράς όπως αυτή αφορά τη βιωμένη προσωπική, ενσώματη εμπειρία.

Η δικαιοκή επιλογή για εφαρμογή της αρχής της -ευρύτερα- κοινωνικής και ειδικότερα έμφυλης ισότητας στο ελληνικό δίκαιο που ρυθμίζει ζητήματα αναπαραγωγής γίνεται εμφανής, μεταξύ άλλων, στην εισαγωγή του κριτηρίου της κοινωνικοσυναισθηματικής συγγένειας ως στοιχείου καθοριστικού της συγκρότησης οικογενειών που προέρχονται από προσφυγή σε μεθόδους ΙΥΑ, στην εξασφάλιση ισότιμης θέσης μεταξύ τέκνων που προέρχονται από μεθόδους ΙΥΑ και τέκνων που προέρχονται από φυσική αναπαραγωγή, στην απαγόρευση επιλογής φύλου (εκτός από τις περιπτώσεις φυλοσύνδετων ασθενειών) αλλά και στην υιοθέτηση ουδέτερης νομικής γλώσσας κάνοντας αναφορές γενικά στο 'υποβοηθούμενο' πρόσωπο και μόνο όταν θεωρείται τελείως αναγκαίο σε άνδρες και γυναίκες (πχ στον καθορισμό των διαφορετικών ορίων ηλικίας για άνδρες και γυναίκες που δωρίζουν γενετικό υλικό).

Το γεγονός όμως της ανθρώπινης αναπαραγωγής, ιδιαίτερης σημασίας για το προσωπικό βίωμα και την κοινωνική συγκρότηση, αποτελεί την κατ' εξοχή διαφοροποιητική συνθήκη μεταξύ ανδρών και γυναικών. Ιστορικά, βιολογικά χαρακτηριστικά και βιολογικοποιημένες συμπεριφορές τόσο των γυναικών όσο και ευρύτερα οριζόμενων κοινωνικών, εθνικών και άλλων ομάδων λειτούργησαν ως δικαιολογητική βάση για τη 'φυσικοποίηση' ιεραρχικών αξιολογήσεων που αποτέλεσαν τη βάση κοινωνικών ανισοτήτων. Κατά συνέπεια, η εφαρμογή των αρχής της ισότητας στη ρύθμιση ζητημάτων αναπαραγωγής και κατ' επέκταση ζητημάτων που αναφέρονται σε υπαρκτές ή προσλαμβανόμενες 'φυσικές' διαφορές αποτελεί ιδιαίτερη πρόκληση για το δίκαιο καθώς οφείλει να εξασφαλίσει ισότητα αντιμετώπισης διαφοροποιητικών βιολογικών χαρακτηριστικών και να άρει πιθανές ανισότητες.

Οι ιδιαίτερες προκλήσεις και η προβληματική της αρχής της ισότητας στη ρύθμιση κατ' εξοχήν διαφοροποιητικών χαρακτηριστικών όπως αυτά σχετίζονται ιδιαίτερα με την ανθρώπινη αναπαραγωγή προσεγγίζονται στην παρούσα εισήγηση με αφορμή την παρένθετη μητρότητα και ειδικότερα του τεκμηρίου μητρότητας.

**Χάρης Πλατανάκης**

**Υπάρχει ανθρώπινο δικαίωμα στην υγεία;**

**Περίληψη**

Μπορούμε να μιλάμε για το ανθρώπινο δικαίωμα στην υγεία, ή έστω στην υγειονομική περίθαλψη; Το ανθρώπινο δικαίωμα συνήθως ορίζεται ως ηθικό δικαίωμα που έχουν όλοι οι άνθρωποι χάρη στην ανθρώπινη φύση τους. Η προσεκτική ανάλυση αυτού του ορισμού αναδεικνύει ότι μάλλον το δικαίωμα στην υγεία ή στην υγειονομική περίθαλψη, καίτοι σημαντικό, δεν μπορεί να θεωρηθεί ανθρώπινο. Η εξέταση κάποιων άλλων ορισμών ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατατείνουν στο ίδιο συμπέρασμα. Καταληκτικά, υποστηρίζω ότι, καίτοι μη ανθρώπινο, το δικαίωμα στην υγεία και στην υγειονομική περίθαλψη δεν χάνει τον κεντρικό του χαρακτήρα.

**A. W. Price**

**Variabilism and the Virtues**

**Abstract**

I shall discuss further a local disagreement between Dancy and myself in relation to this question: can it be virtuous in a way (brave, say, or generous) for an agent to  $\phi$ , and yet he have *no* reason to  $\phi$ ?

Dancy argues from a few examples that it can be. This must depend, I think, on how we conceive of the virtues. If any particular virtue was adequately definable by a concrete rule of conduct (say, for courage, 'Never flee from the enemy'), he would plausibly be right. But we should not adopt a primitive conception of the virtues to save a thesis (one of maximal variabilism).

Greek philosophers generally accepted some doctrine of the unity of the virtues, with the implication that if, say, it is brave to  $\phi$ , it is best to  $\phi$ . That view seems counter-intuitive, though it may be well-motivated, at least in connection with a conception of virtue which it is in the nature of virtues to aspire towards.

In any case, we need to reflect further on the basis of a more common but not primitive conception of the virtues. I wish to explore further the following thought. Even when it is brave but not best to  $\phi$ ,  $\phi$ 'ing must



achieve some *point* in context that makes it good to  $\varphi$ , in a way; that must give the agent at least *some* reason to  $\varphi$ .

This is actually quite a weak claim (for reasons may be overridden, some easily). But it may be supported by a view of the nature of the virtues that is worth developing.

## **Χριστίνα Σπυράκη**

### **Η έννοια της ιδιωτικότητας και η σημασία της προστασίας της στην Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας**

#### **Περίληψη**

Ο όρος «ιδιωτικότητα» χρησιμοποιείται συχνά τόσο στην καθημερινή γλώσσα όσο και στις φιλοσοφικές, πολιτικές και νομικές συζητήσεις. Ειδικό από διάφορα επιστημονικά πεδία, όπως η κοινωνιολογία, η ψυχολογία, η ανθρωπολογία, η φιλοσοφία, η πολιτική, η ιατρική, η νομική, αλλά και κυβερνήσεις, πολιτείες, κοινότητες, ομάδες και μεμονωμένα άτομα, έχουν προσπαθήσει να προσεγγίσουν το ζήτημα της ιδιωτικότητας από διάφορες οπτικές πλευρές.

Η έννοια της ιδιωτικότητας (*privacy*) παρουσιάζει δυσκολίες όσον αφορά στον ορισμό της, κυρίως επειδή εξαρτάται ισχυρά από το περιβάλλον, την κουλτούρα και την τρέχουσα πραγματικότητα εντός της οποίας επιζητείται ο ορισμός της. Σύμφωνα με ένα ορισμό, ιδιωτικότητα είναι η αξίωση των ανθρώπων, ομάδων ή οργανισμών να καθορίζουν για τον εαυτό τους το πότε, πώς και σε ποια έκταση η πληροφορία που τους αφορά θα αποκαλύπτεται στους άλλους.

Η ιδιωτικότητα συνιστά βασική αξία που σχετίζεται με τη μη παραβίαση της προσωπικότητας, το σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, την ατομική ανεξαρτησία και την ακεραιότητα του ατόμου. Στον τομέα της υγείας το ζήτημα της ιδιωτικότητας αναδύεται κατά τη συλλογή των πληροφοριών των ασθενών στο πλαίσιο λήψης ατομικού ιατρικού ιστορικού, αλλά και άλλων πληροφοριών των ασθενών που λαμβάνουν οι επαγγελματίες υγείας κατά την άσκηση της ιατρικής πρακτικής. Η ανάπτυξη των τεχνολογιών της πληροφορίας και επικοινωνίας επέτρεψε την εύκολη και ταχεία καταγραφή, αποθήκευση, ανάσυρση, αναπαραγωγή και μετάδοση με ηλεκτρονικό τρόπο των προσωπικών πληροφοριών των ατόμων.

Οι ιατροί της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας έχουν τη δυνατότητα εκτεταμένης συλλογής πληροφοριών των ασθενών, καθώς έρχονται σε συχνή και συνεχή επικοινωνία μαζί τους, ενώ ταυτόχρονα είναι οι μόνοι που

μπορούν να συμπληρώνουν και να ολοκληρώνουν το φάκελο υγείας, παρακολουθώντας τον ασθενή καθόλη τη διάρκεια της ζωής του.

Αν και ένα μέρος των προσωπικών πληροφοριών των ασθενών εμπίπτει στην υποχρέωση για την τήρηση του ιατρικού απόρρητου, το σύνολο των πληροφοριών ως τμήμα της ιδιωτικότητας των ασθενών χρήζει της προστασίας των επαγγελματιών υγείας προς όφελος των ασθενών και με σκοπό αφενός το σεβασμό της αξιοπρέπειάς τους και αφετέρου τη διαφύλαξη της σχέσης εμπιστοσύνης ιατρού-ασθενούς και την κατά το δυνατό καλύτερη έκβαση της υγείας τους.

## **Σπύρος Τέγος**

### **Εξέλιξη ή Φυσική Ιστορία ; Η πρόοδος του ανθρωπίνου είδους στο Σκωτικό Διαφωτισμό**

#### **Περίληψη**

Η ανίχνευση της καταγωγής βιολογικών μοντέλων εξέλιξης και φυσικής επιλογής στην παράδοση του Σκωτικού Διαφωτισμού, και ειδικά στη φιλοσοφία των D. Hume και A. Smith, δεν είναι ασυνήθιστο γεγονός στην ιστορία των ιδεών. Αδιαμφισβήτητα τέτοιες ερευνητικές υποθέσεις έχουν βάση στα κείμενα των φιλοσόφων. Εντούτοις, παρασυρόμενοι ίσως από δαρβινικής έμπνευσης αναγνώσεις, πολλοί ερευνητές φαίνεται να αγνοούν την ύπαρξη και τις ιδιαιτερότητες ενός διακριτού είδους λόγου, ενός επιστημονικού κλάδου που ανθεί κατά τον 18<sup>ο</sup> αιώνα, την φυσική ιστορία. Εξετάζεται ο τρόπος σύμφωνα με τον οποίο η έννοια της προόδου του ανθρωπίνου είδους διατυπώνεται με όρους φυσικής ιστορίας.

## **Παναγιώτης Τζανετής**

### **Η οικουμενική διανεμητική δικαιοσύνη και η κριτική στο "Δίκαιο των Λαών" του John Rawls**

#### **Περίληψη**

Μια σημαντική διαμάχη στη σύγχρονη πολιτική φιλοσοφία αφορά στο ποιο είναι το υποκείμενο στο διεθνή χώρο, αν δεν είναι το άτομο. Κατ' επέκταση τίθενται ερωτήματα περί των ορίων της δικαιοσύνης, της ηθικής βαρύτητας των συνόρων και τελικά η αμφισβήτηση της πειστικότητας της σχετικής διάκρισης λαών – κρατών. Δια της υιοθέτησης των λαών ως υποκείμενα θεωρείται ότι υποτάσσονται τα δικαιώματα των ατόμων στα

κράτη. Ιδιαίτερη κριτική ασκείται στην υιοθέτηση της κατηγορίας των 'αξιοπρεπών' μη δημοκρατικών καθεστώτων και της συμμετοχής τους στο σύστημα παγκόσμιας δικαιοσύνης. Η παραχώρηση προς τις ιεραρχικές κοινωνίες ενοχοποιείται για **σχετικισμό** και για απαράδεκτες εκχωρήσεις προνομίων προς τις παραδόσεις. Ακούγεται αντιφατικό να σέβονται τις διεθνείς συμφωνίες περί ίσων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κοινωνίες με έλλειμμα εσωτερικού εξισωτισμού. Η παραχώρηση αυτή που τείνει να εξυπηρετήσει τη διεθνή σταθερότητα, δια της ένταξης τους στο σύστημα παγκόσμιας δικαιοσύνης, υπονομεύεται από την ασάφεια στο όριο των 'αξιοπρεπών' - τυραννικών καθεστώτων. Συνιστά δε **ωφελιμιστική** εκτροπή η πρόταξη της σταθερότητας από την ειρήνη και η ανάδειξη του σεβασμού προς την εθνική κυριαρχία στο κυρίαρχο ζήτημα. Πολλοί υποστηρίζουν ότι μόνο ο σεβασμός στην οικουμενικότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εμπεδώνει τη σταθερότητα. Από την άποψη αυτή η προσπάθεια του John Rawls να κινηθεί στα βήματα της 'Αιώνιας Ειρήνης' του Immanuel Kant αντιμετωπίζεται ως συντηρητική επανέκδοση όσων υπήρξαν ριζοσπαστικά 200 χρόνια πριν. Στο πλαίσιο της παραπάνω κριτικής εξετάζεται και η πολύ ισχνή αντίληψη **οικουμενικής διανεμητικής δικαιοσύνης στο έργο αυτό του John Rawls**. Πιθανώς ευθύνεται η θεμελίωση της δικαιοσύνης στην αμοιβαιότητα. Οι περισσότερες κριτικές προς τη 'ρεαλιστική ουτοπία' του "Δικαίου των Λαών" υποδεικνύουν ότι ο ύστερος John Rawls κλίνει προς τον ρεαλισμό.

**Takis Tzanetis**

**Global distributive justice and John Rawls' "Law of Peoples"**

**Abstract**

One of the most intense controversies in contemporary political philosophy concerns the question who the agent in the global space is (if not the person), and consequently the question of the boundaries of justice and the moral significance of the frontiers. Eventually this leads to a discussion of John Rawls "Law of People". in which these issues are tackled. The paper will discuss the plausibility of Rawls' distinction between peoples and states. Peoples as international agents, instead of persons, can result in a situation where state interests can be pursued at the expense of individual human rights.

Rawls' argument that non-liberal states of a certain type would accept the same principles and refers to these states as "decent" and their participation in a worldwide justice system, has come under harsh criticism. This view of the hierarchical non - democratic societies leads to a

relativist approach and to the notion of privileges of traditionalism. The claim of hierarchical states with respect to international agreements on equal human rights should be regarded rather as implausible because of their internal deficit of equality. The distinction Rawls makes between tyrannical and hierarchical states is not very clear, and this undermines his claim that the law of peoples contributes to international security. For many writers only the universality of human rights forms a good basis for international stability and security. Furthermore, it is a utilitarian diversion to put the stability first prior to peace and this leads to the absolute respect of the notion of national sovereignty. The 'law of peoples' has similarities to the 'law of nations' and 'Perpetual Peace' that Immanuel Kant developed but is much less radical, taking into account the difference of 200 years. The concept of global distributive justice is too thin in the work of late Rawls and the reason seems to be the grounding of justice in reciprocity.

**Γιώργος Χαραλάμπους**

***Η αρχή της ατομικής ελευθερίας ως κριτήριο αποφάσεων στη Βιοηθική***

**Περίληψη**

Η μιλλιανή έννοια της ατομικής αυτονομίας φαίνεται να τυγχάνει ευρείας αποδοχής στο πεδίο της Βιοηθικής. Σύγχρονες ωφελμιστικές θεωρίες και όχι μόνο έχουν ως βάση την μιλλιανή αντίληψη της ατομικότητας, θέτοντας την ως κύριο κριτήριο αποτίμησης της πράξης. Οι θεωρήσεις αυτές αναγνωρίζουν ότι αν και οι σκοποί των πράξεων μας καθορίζονται από προτιμήσεις σε συνδυασμό με πεπιοθήσεις, ότι οι επιθυμίες μας είναι δηλαδή αυτές που ουσιαστικά μας κινητοποιούν σε πράξη, παρά ταύτα ορισμένες από τις πράξεις μας χαρακτηρίζονται ως ευκρινώς αυτόνομες, εκφράζουν μια ιδιαίτερη ταυτότητα και ακεραιότητα και οφείλουν να γίνουν σεβαστές. Μπορεί όμως η θεώρηση αυτή της ατομικότητας να σταθεί εντός του νατουραλιστικού πλαισίου στο οποίο τίθεται; Είναι ικανή υπό το πλαίσιο αυτό να θεμελιώσει μια συνεκτική δομή, έναν ενοποιημένο εαυτό; Το παρόν κείμενο επιχειρεί να αναδείξει τα προβλήματα που ανακύπτουν από μια τέτοια απόπειρα.

***Individual Liberty as a Principle for Decision-making in Bioethics***

**Abstract**

The Millian attempt of an account of individual autonomy within a naturalistic account of action seems to have a vast impact on our understanding of autonomy, as a basic ethical principle in Bioethics. Even

though Mill acknowledges the role of hidden motives, that is the extrarational influences on decision-making, at the same time he elevates reason by claiming that we could through deliberation arrive to ethical choices. Does Mill's naturalism succeed in producing an ethically significant notion of individual autonomy or is autonomy a notion that cannot just be reduced to nature, as a fact of the matter? This issue is to be explored.